

УДК 657.01

Хорунжак Н.М.*доктор економічних наук, доцент кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг Тернопільського національного економічного університету***Рогожкіна В.В.***здобувач освітнього рівня «Магістр» за магістерською програмою «Міжнародний облік» Тернопільського національного економічного університету***ПОНЯТІЙНА СУТНІСТЬ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ І ПРОБЛЕМИ ЇЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ****CONCEPTUAL SITUATION OF NON-CURRENT ASSETS AND PROBLEMS OF ITS IDENTIFICATION****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто проблему категорійного означення поняття «необоротні активи». Здійснено огляд підходів до ідентифікації цих активів у науковій літературі та нормативно-правових документах. Визначено переваги та недоліки наявних означень. Досліджено динаміку необоротних активів національної економіки України. Висвітлено зарубіжний досвід використання поняття «необоротні активи». На основі оцінки сутності такого роду активів запропоновано уточнення цього поняття, яке відповідає вимогам МСФЗ, урахує строк корисного використання необоротних активів та їх призначення.

Ключові слова: необоротні активи, ефективність, категорійне означення, стандарти обліку, удосконалення, бухгалтерський облік.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается проблема категорийного определения понятия «внеоборотные активы». Осуществлен обзор подходов к идентификации этих активов в научной литературе и нормативно-правовых документах. Определены преимущества и недостатки существующих определений. Исследована динамика внеоборотных активов национальной экономики Украины. Освещен зарубежный опыт использования понятия «внеоборотные активы». На основе оценки сущности такого рода активов предложено уточнение этого понятия, которое соответствует требованиям МСФО, учитывает срок полезного использования необоротных активов и их назначение.

Ключевые слова: внеоборотные активы, эффективность, категорийное определение, стандарты учета, совершенствование, бухгалтерский учет.

ANNOTATION

The problem of categorical definition of the concept of "non-current assets" is considered in the article. An overview of approaches to the identification of these assets in the scientific literature and regulatory documents is implemented. The advantages and disadvantages of existing definitions are determined. The dynamics of non-current assets of the national economy of Ukraine is researched. Foreign experience of the use of the concept of "non-current assets" is highlighted. It is proposed to clarify the definition of a concept that meets the requirements of IFRS, takes into account the useful life of non-current assets and their purpose based on the assessment of the nature of such assets.

Keywords: non-current assets, efficiency, categorical definition, accounting standards, improvement, accounting.

Постановка проблеми. Функціонування в сучасних економічних умовах суб'єктів господарювання вимагає наявності різного роду активів. Найбільш високовартісними з них і вагомими для провадження виробництва

є необоротні активи. Вони забезпечують не лише умови (будівлі, споруди), а й власне саме виробництво (обладнання, технічні лінії, станки і т. п.).

Швидкий розвиток міжнародних інтеграційних зв'язків і процесів, які активно впливають на характер соціально-економічних, політичних та інших видів відносин вимагає створення умов для вироблення єдиних підходів у питаннях оцінки активів і розуміння їх сутності.

Для цього передусім слід дослідити визначення поняття «необоротні активи», адже не секрет, що в різних науках (економтеорії, фінансах, бухгалтерському обліку) і практиці його розглядають по-різному. Більше того, для їх ідентифікації часто вживають не лише це поняття, а й інші назви (основний капітал, необоротні засоби, фіксовані активи, довгострокові активи тощо). Об'єднує ці поняття одна важлива характеристика – довготривалість використання в процесі діяльності.

Окрім цього, в сучасних умовах розвитку економіки ключовим чинником успішної діяльності підприємств є саме їх забезпеченість необоротними активами та ефективно використання останніх у процесі господарювання. Попри це в українському законодавстві відсутнє чітке трактування поняття «необоротні активи». Зокрема, у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» подається таке трактування: «Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичний огляд і дослідження позицій українських науковців і практиків щодо трактування понять, пов'язаних з ідентифікацією необоротних активів, свідчать про обстоювання ними різних позицій. Так, М.В. Півторак вважає, що в П(С)БО 2 «Баланс» термін «необоротні активи» вжито не досить коректно щодо тих об'єктів, які він об'єднує. При цьому автор вважає, що єдиним активом, який не є оборотним, є земля. Виходячи із цього, він пропонує поділяти активи на основні й оборотні, що від-

повідляє класичному принципу поділу капіталу [2, с. 6].

Акцент на змістовому насиченні поняття «необоротні активи» у цьому разі також не досить логічний, адже з позиції ринку земля є також предметом купівлі-продажу в більшості країн, тож із цієї позиції вона також перебуває в обороті, принаймні торговому. Інша річ, коли сприймати її як об'єкт, що не може бути ліквідований і замінений іншим, новим. У такому контексті підхід до необоротності землі дійсно є аргументованим. Попри це з погляду обліку він надзвичайно дискусійний.

Щодо цієї дискусії, то слід указати на позицію Я.В. Соколова, який стверджує, що поділ активів на оборотні та необоротні є цілком умовним, ще з часів Л. фон Мізеса стало зрозуміло, що всі засоби, вкладені в господарство, знаходяться в обороті, вся різниця лише в часі обороту [3, с. 491].

Саме така позиція є більш переконливою та аргументованою. В Україні необоротні активи, якщо оцінювати їх склад за змістом статей у балансі (Розділ 1) включають: нематеріальні активи; незавершені капітальні інвестиції; основні засоби; інвестиційну нерухомість; довгострокові біологічні активи; довгострокові фінансові інвестиції (а) які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств; б) інші фінансові інвестиції); довгострокову дебіторську заборгованість; відстрочені податкові активи; інші необоротні активи.

У зарубіжній практиці обліку поняття необоротних активів часто ототожнюється з основним капіталом, який вважається складовою частиною майна підприємства (або його активом). Уживання різних термінів для ідентифікації цього виду активів часто пов'язують особливостями перекладу термінів із різних мов. На це звертає увагу В.С. Семйон, яка стверджує, що англійською мовою необоротні активи можуть називатися non-current assets (необоротні активи), fixed assets (фіксовані активи), long-term assets (довгострокові активи) тощо [4, с. 161].

З позиції дослідження правильності ідентифікації необоротних активів уживання прикметників для їх характеристики можна пояснити потребою в конкретизації складу (фіксовані активи), строку використання (довгострокові активи) або інших важливих для системи управління ознак. В економічній літературі, як свідчить наше дослідження, багато науковців (А.Н. Азрилян [5], П.Г. Мельник [6], С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устинко, С.І. Юрій [7] та ін.) акцентують увагу на строках використання необоротних активів, а саме більше одного року.

Не менш важливою ознакою науковці вважають той факт, що такі активи багаторазово беруть участь у виробничому процесі. Такої позиції дотримуються А.Н. Азрилян [5], В.Т. Бусел [8], А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк,

Г.О. Партин, Т.С. Смвженко [9; 10], В.Г. Золоторов [11], Л.Г. Мельник [6], С.В. Мочерний [7], Дж. Сігел, Дж. Шім [12] та ін.

Низка авторів схиляється до думки, що необоротні активи є часткою капіталу підприємства (А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смвженко [13], С.В. Мочерний [7] та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на наявність різних підходів до трактування поняття «необоротні активи», неоднозначність та альтернативність сутнісних ідентифікаторів і вживання різного термінологічного апарату щодо них, важливим складником вирішення проблеми ефективного використання таких активів є вдосконалення та розвиток теоретичних засад їх обліку. В цьому контексті важливо не лише виробити критерії ідентифікації, а й сформулювати науково обґрунтований підхід до трактування необоротних активів для цілей бухгалтерського обліку та дослідити позитивний зарубіжний досвід, у тому числі рекомендації МСФЗ.

Мета статті полягає у формулюванні теоретичних засад ідентифікації необоротних активів, розвитку понятійного апарату через внесення уточнень в означення в нормативних документах, які сприятимуть прозорості, адекватності та зрозумілості відображення такого роду активів для всіх зацікавлених користувачів, у тому числі іноземних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Офіційні статистичні дані останніх років щодо обсягів необоротних активів, які використовуються в діяльності суб'єкті різних галузей української економіки, засвідчують їх вагомість. Попри це варто зауважити, що такі активи, наприклад у 2016 р., в Україні характеризуються негативною динамікою.

Простежується зниження вартості необоротних активів станом на 31 березня (за 1 квартал) порівняно з 1 січня цього року (табл. 1, 2). Також негативною є динаміка вартості необоротних активів у 2017 р. порівняно з 2016-м.

Із табл. 1 та 2 видно, що обсяг необоротних активів за рік знизився. Більш наочно це можна побачити, якщо відобразити статистичні показники у вигляді графіка (рис. 1).

Із рис. 1 чітко простежується різке падіння обсягів необоротних активів у цілому по національній економіці України.

Прозора, неупереджена й правдива інформація про активи, у тому числі необоротні, надає більш широкі можливості та перспективи для зростання економічного співробітництва.

Для порівняння, якщо взяти статистичні дані нашого близького європейського сусіда – Чеської Республіки, то динаміка показників щодо довгострокових активів і групи вибуття, класифікованих як утримувані для продажу, свідчить про їх спад до 2015 р., потім різке зростання в 2016 р. та поступовий спад у 2017 р. (за даними банківського сектору) (рис. 2).

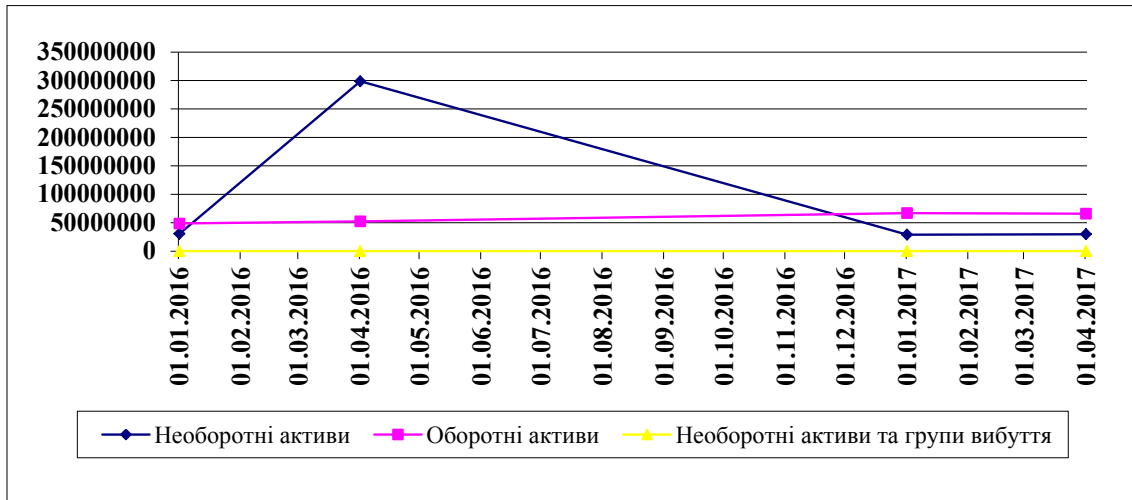

Рис. 1. Динаміка статистичних показників щодо оборотних і необоротних активів суб'єктів господарювання України за 2016–2017 рр., тис. грн.

Джерело: складено за [14]

Таблиця 1

Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності (2016 р., тис. грн.)

	Актив					
	необоротні активи		оборотні активи		необоротні активи та групи вибуття	
	на 1 січня 2016р.	на 31 березня 2016р.	на 1 січня 2016р.	на 31 березня 2016р.	на 1 січня 2016р.	на 31 березня 2016р.
Усього¹	30570595,4	29565341,1	48719067,0	52439609,4	14490,0	13882,0
сільське, лісове та рибне господарство	194865,4	199543,2	1395706,1	1509493,2	–	–
промисловість	16832231,8	16378651,2	30558194,6	33287969,3	529,0	529,0
будівництво	76063,3	84449,7	1887331,7	1955428,4	–	–
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2305488,3	2290331,9	6237130,9	7248313,3	731,0	330,0
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2630612,2	2549786,2	4511683,0	4277510,6	315,0	315,0
тимчасове розміщення й організація харчування	375104,0	376590,0	9531,0	9806,0	12915,0	12708,0
інформація та телекомунікації	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
фінансова та страхова діяльність	277370,0	285848,0	1132731,0	866934,0	–	–
операції з нерухомим майном	2281682,2	1886425,3	1207857,3	1725216,4	–	–
професійна, наукова та технічна діяльність	39705,0	28669,0	667541,0	558198,0	–	–
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5504717,3	5434647,7	1102407,6	989507,4	–	–
освіта	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	41832,8	39829,7	7053,1	8752,5	–	–
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	–	–	–	–	–	–
надання інших видів послуг	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²

Джерело: складено за [14]

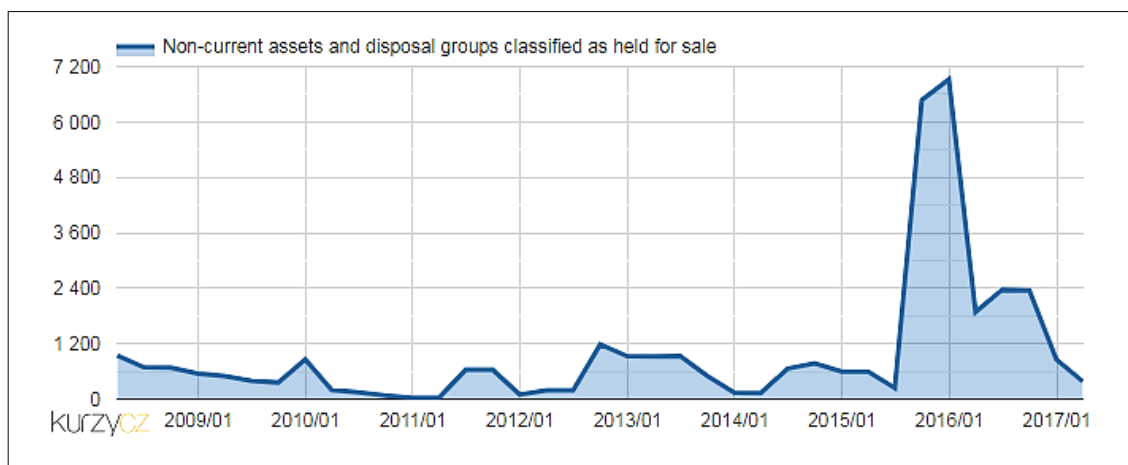

Рис. 2. Показників щодо довгострокових активів і групи вибуття, класифікованих як утримувані для продажу, млн. євро

Джерело: складено за [15]

Таблиця 2

Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності (2017 р., тис. грн.)

	Актив					
	необоротні активи		оборотні активи		необоротні активи та групи вибуття	
	на 1 січня 2016р.	на 31 березня 2016р.	на 1 січня 2016р.	на 31 березня 2016р.	на 1 січня 2016р.	на 31 березня 2016р.
Усього¹	28998282,1	29874058,5	67005275,5	65888450,2	13776,1	13549,1
сільське, лісове та рибне господарство	228751,8	228456,2	1854069,0	1909356,1	–	–
промисловість	15330672,4	15850230,9	35216797,4	36040904,2	522,0	522,0
будівництво	79343,0	80267,0	2158499,0	2152031,6	–	–
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1964834,2	2399718,3	13211694,7	12118111,6	530,1	597,1
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2918673,2	2853127,5	8577473,2	8015602,4	315,0	375,0
тимчасове розміщення й організація харчування	671440,4	665805,5	286539,5	307365,8	12409,0	12055,0
інформація та телекомунікації	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
фінансова та страхова діяльність	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
операції з нерухомим майном	3041446,3	3032118,2	2053521,6	2055035,5	–	–
професійна, наукова та технічна діяльність	118620,0	126815,0	764511,0	775036,0	–	–
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	4551884,1	4544497,8	2115548,9	1939779,6	–	–
освіта	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	54606,0	54987,2	11332,6	13522,6	–	–
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²
надання інших видів послуг	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²	... ²

¹ За видом економічної діяльності «Сільське, лісове та рибне господарство» інформацію наведено без урахування рослинництва, тваринництва та змішаного сільського господарства, які відслідковуються тільки в річній звітності.

² Дані вилучено для забезпечення виконання Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації.

Джерело: складено за [14]

Офіційні статистичні дані про обсяги необоротних активів у світовому масштабі за останні п'ять років, запити щодо яких були здійснені в процесі дослідження у вільному доступі на доступних нам ресурсних базах даних, виявилися відсутніми. Слід визнати, що платний доступ до них існує, однак для проведення аналізу показників нами використано дані, що є у вільному доступі. Вони стосуються 2008–2012 рр., зокрема ще щодо такої країни, як Норвегія.

За офіційними статистичними даними, у Норвегії основні засоби та поточні активи значно зросли. Основні засоби, що становлять 71% загальних активів, зросли приблизно на 46 млрд. норвезьких крон, тоді як поточні активи, які становлять 29% загальних активів, зросли на 39 млрд. норвезьких крон. Загальні активи за кордоном зросли на 64 млрд. норвезьких крон, або на 4,7% з першого кварталу 2011 р. до першого кварталу 2012 р. (рис. 3).

Як бачимо, активи в іноземних державах суттєво підвищуються, у тому числі й необоротні. У цьому контексті Україна, на жаль, займає дещо інші позиції. Проте поясненням цього

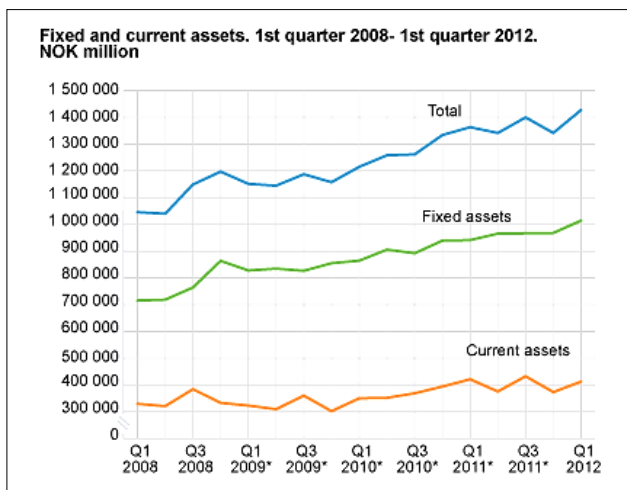

Рис. 3. Динаміка необоротних (фіксованих) і оборотних активів Норвегії, млн. норвезьких крон
Джерело: складено за [15]

факту може бути відсутність даних (у зв'язку з належністю до комерційної таємниці) за деякими галузями національної економіки.

Інтеграція України в європейський простір та розширення міжнародної співпраці, у тому числі пов'язаної зі здійсненням експортних операцій та збільшенням кількості суб'єктів з іноземними інвестиціями, вимагає забезпечення більшої прозорості й співставності облікових даних. У такому разі є необхідність максимальної адаптації української системи обліку до міжнародних вимог, які втілені у Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ).

В Україні облік необоротних активів здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства (законів, кодексів), а також з урахуванням рекомендацій вітчизняних облікових стандартів (П(С)БО).

Окрім того, критерії визнання активів аналогічні в більшості країн. Єдина відмінність полягає у тому, що в окремих країнах виділяється вартісний критерій віднесення активів до оборотних чи необоротних засобів. Зокрема, в Республіці Білорусь ліміт вартості основних засобів становить не більше 30 мінімальних заробітних плат за одиницю, в Республіці Молдова – не більше 1 тис. лейв, в Україні – 6 тис. грн. тощо.

Дещо уточнює склад і специфіку необоротних активів розшифровка, яка надається Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» й стосується періоду використання, переліку складників такого роду об'єктів обліку (рис. 4).

У зарубіжній обліковій практиці поняття «необоротні активи» також позначається з використанням різних слів і словосполучень: власність, матеріальні активи, постійні активи, споруди й обладнання тощо. Національні стандарти бухгалтерського обліку вдосконалювалися та опрацьовувалися з урахуванням міжнародних стандартів фінансової звітності, саме тому П(С)БО щодо обліку необоротних активів має низку спільних моментів та етапів з МСФЗ [16].

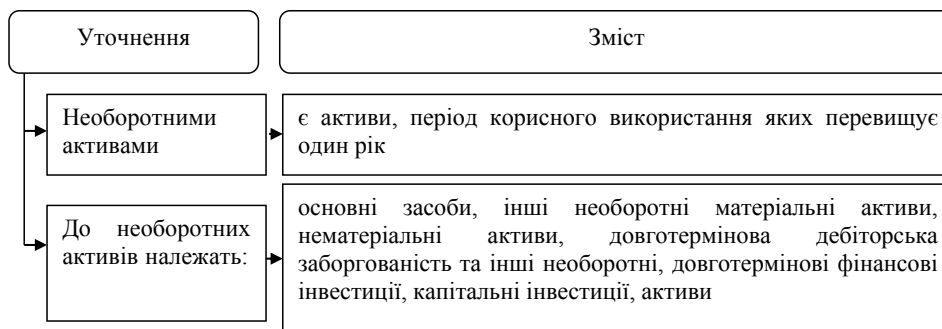

Рис. 4. Тракткування понять у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Джерело: складено за [1]

Також за кордоном необоротні активи позначаються різними термінами: «постійні активи»; «власність», «споруди та обладнання»; «матеріальні постійні активи» тощо. Так, у Швейцарії необоротні активи в активі балансу об'єднані в єдину групу «основні засоби»; в Росії необоротні активи включають нематеріальні активи, основні засоби та доходні вкладення в матеріальні цінності; в інших країнах – це довгострокові активи [17, с. 199].

Не заглиблюючись у більш детальний аналіз позицій науковців і пояснення термінів, що подаються в нормативних документах, зауважимо, що проблема виведення єдиного означення пояснюється щонайменше двома причинами: по-перше, розглядом цього виду активів під кутом зору економічної та облікової їх сутності та специфіки; по-друге, через схожість мовних термінів, особливо якщо мова багата на синоніми. Таким чином, відсутність однозначності дещо ускладнює не лише розуміння, а й облікове відображення необоротних активів.

В.С. Семйон, зокрема, зауважує, що в іноземній літературі часто немає об'єднуючого терміну, а відображаються окремі складники довгострокових засобів: основні засоби, нематеріальні активи тощо. У радянський період розвитку економіки нематеріальні активи як такі не існували, тому необоротні активи носили назву основних засобів чи основних фондів, особливістю яких була матеріально-речова форма [4].

Проведене дослідження термінологічного апарату дає змогу, по-перше, узагальнити основні характеристики, які найбільшою мірою вказують на сутність необоротних активів: належність до категорії «майно» та «капітал», тривалий строк використання, участь у виробництві тощо. По-друге, свідчить, що існують мовні смислові ознаки, що пов'язані з особливостями перекладу не лише з англійської, а й з інших мов. Наприклад, із російської: «внеоборотные активы» можуть бути перекладені як позаоборотні активи, що українською мовою сприймається як ті, котрі знаходяться поза оборотом.

Аналіз змісту МСФЗ указує на той факт, що досліджуване поняття може бути ідентифіковане в такій інтерпретації: довгострокові, або необоротні, активи – це активи, від яких очікується економічна вигода впродовж декількох років. При цьому слід указати на факт відсутності чіткого означення такого роду активів. Натомість Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [18] містить лаконічне означення, недоліком якого є те, що воно подається як означення: непоточний актив – актив, що не відповідає визначенню поточного активу.

Вирішення дилеми категорійного означення поняття «необоротний актив» лежить у площині узгодження загальноекономічного (з пози-

ції економічної теорії) та бухгалтерського підходів. При цьому варто визнати, що в Україні традиційно існує прагнення адаптувати наявні категорії та поняття до вимог МСФЗ, тому поняття «непоточний актив» не прижилося ні в практиці, ні в теорії облікової науки.

Якщо пов'язати необоротні активи з теорією капіталу, то вони, безумовно, є його важливим складником. Натомість у бухгалтерському обліку це актив із тривалим строком використання. Загалом основою українського поділу активів підприємства на оборотні й необоротні (або їх ще часто називають основні) виступає класичний поділ капіталу на основний та оборотний.

Зміна усталених традицій, особливо в питаннях, які належать до компетенції бухгалтерського обліку, вимагає автоматичного їх узгодження з іншими науками, зокрема статистикою (більш конкретно – статистикою фінансів), тому є суттєві проблемні питання, які також вимагають вирішення в нормативно-правовому полі. У цьому плані ліберальною виявилася термінологічна інтерпретація понять, що закріплена в Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Попри взяття за основу їх розроблення Міжнародних стандартів насправді термінологічний апарат лише частково відповідає останнім. Власне, саме це є суттєвою перепоною для розуміння економічних показників потенційними іноземними інвесторами, а також створює перешкоди під час формування звітності українських підприємств за вимогами МСФЗ.

Висновки. Загалом реформування української системи бухгалтерського обліку для приведення її принципів у відповідність із МСФЗ має бути таким, щоб охоплювати всі об'єкти, у тому числі необоротні активи. Чинна практика обліку, особливо у суб'єктів, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, вимагає спрямування на розширення застосування підходів МСФЗ. Для формування цілісної концепції вдосконалення національних П(С)БО та розроблення зрозумілих і прозорих методик обліку та оцінки його об'єктів, доцільно проводити дослідження специфіки й основних відмінностей у порядку облікового відображення за МСФЗ та ГААР. У цьому контексті акцент також слід зробити на наявних недоліках обліку в Україні, розбіжностях у системах оцінки тощо. В перспективі важливо не лише здійснювати порівняння і критичну оцінку означень, які подаються у стандартах і обліковій літературі та інструктивних матеріалах, а й розвивати теоретичні (класифікація) й методичні (оцінка, обліково-аналітичне забезпечення тощо) положення щодо ведення обліку необоротних активів. Це дасть змогу формувати більш якісну та структуровану інформацію, необхідну для ефективного управління використанням майна (ресурсів) суб'єктів господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07 лютого 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page5>.
2. Півторак М.В. Облік основних засобів у рибному господарстві : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / М.В. Півторак. – Київ, 2006. – 19 с.
3. Соколов Я.В. Бухгалтерський учет: от истоков до наших дней : [учеб. пособ. для вузов] / Я.В. Соколов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
4. Семйон В.С. Поняття необоротних активів, їх класифікація та склад / В.С. Семйон // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2009. – № 3 – С. 161–167.
5. Большой бухгалтерский словарь / Под. ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Институт новой экономики, 1999. – 574 с.
6. Мельник Л.Г. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике. Энциклопедический словарь / Л.Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2005. – 384 с.
7. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 1 / За ред. С.В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
9. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
10. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко ; 2-е видання, виправлене і доповнене. – Львів : Центр Європи, 1997. – 576 с.
11. Злотогоров В.Г. Энциклопедический словарь по экономике / В.Г. Злотогоров. – Мн. : Польша, 1997. – 571 с.
12. Сигел Дж. Словарь бухгалтерских терминов / Дж. Сигел, Дж. Шим ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 408 с.
13. Статистика фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ifstat.gov.ua/EX_IN/2016/1kv/F15.HTM.
14. Non-current assets and disposal groups classified as held for sale – Czech republic statistics // Curzycz. – 2017. – Friday, September 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eng.kurzy.cz/cnb/ekonomika/banking-sector-total/ind29-14-non-current-assets-and-disposal-groups-classified-as-held-for-sale/>.
15. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : [навч. посіб.] / М.Р. Лучко, І.Д. Бенько. – К. : Знання. – 2006. – 311 с.
16. Охрамович О.Р. Бухгалтерський облік запасів в країнах СНД: правове регулювання / О.Р. Охрамович // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2004. – № 4(30). – С. 198–203.
17. Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність : Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_023.